

muni. Na hen zal Maitreya komen, die thans nog in hemelsche gelukzaligheid het tijdstip afwacht, waarop hij in onze wereld af zal dalen. (De Chi-neesche plastiek beeldt hem als een lachende dikbuik af. Henri Borel schreef hier een aardig sprookje over.) Al deze aardsche Boeddha's zijn echter slechts deel van een Drieëenheid, manifestaties in deze stoffelijke wereld der Begeerte van hetzelfde wezen, dat in de geestelijke wereld der Overpeinzing zich als Dhyâni-Boeddha openbaart — Dhyâni beteekent mediteerend — en daarboven in nog ijler sfeer in een hoogste, eeuwige, opperste wezenlijkheid opgaat. Het is bijna ondoenlijk, deze subtiele, meer intuïtieve dan verstandelijke gemoedsverbeeldingen en gedachtenspinsels met woorden weer te geven. In het algemeen zou gezegd kunnen worden, dat men wel is waar de Idee van het Absolute, het Opperwezen nooit verkondigd heeft, maar toch, zonder Boeddha tot god te verheffen, hem tot meer dan een godheid maakte, of, zooals Grousset het uitdrukt, „tot de eeuwige, oneindige, alomtegenwoordige wijsheid, die zich in verleden en toekomst projecteerde, door naar zijn beeld een geheel Pantheon van bovennatuurlijke wezens te scheppen.” Elken Dhyâni-Boeddha kent men namelijk een geestelijken zoon, een Bodhisattva, en een Çakti, een vrouwelijke belichaming van zijn energie, toe. De Dhyânisten, zooals de verkondigers en aanhangers dezer leer genoemd worden, bepaalden zich echter niet tot het opbouwen dezer hiërarchieën, maar trachtten tevens door loutering en stelselmatige beoefening van meditatie een graad van extase te bereiken, waarin zij zich met deze door hen zelf geconcipeerde wezens vereenzelvigden. Dit is de „buddhité,” waarvan Grousset spreekt. Ook de Tantristen streefden hier naar, maar bij hen trad de Çakti-figuur meer op den voorgrond. Volgens hen manifesteerde de Dhyâni-Boeddha in zijn paring met zijn Çakti zijn hoogste potentie en glorie en als afglans daarvan in deze wereld was nu ook de paring een daad, die met één ruk de ketenen hunner aardsche, stoffelijke gebondenheid verbrak en hen in de sfeer van goddelijke almacht en alwetendheid hief. Dat vooral dit leerstuk tot grove misbruiken aanleiding gaf, laat zich begrijpen, maar ik herhaal, dat men onrecht doet, als men den mystieken kern er van wegcijfert en het uitsluitend grof materialistisch wil opvatten. Een andere karaktertrek van het Tantrisme, zijn geneigdheid namelijk, om deze bovennatuurlijke wezens in twee vormen, een milde en een verschrikkelijke, te vereeren en af te beelden, zal later nog ter sprake komen. Wij moeten thans nagaan, hoe het Boeddhisme zich buiten Indië en speciaal in Thibet verspreidde.

De wijzigingen en veranderingen in de oorspronkelijke leer van Boeddha, die hierboven vluchtig geschetst zijn, ontstonden natuurlijk niet plotseling. Ook is hun loop niet zoo geweest, dat de eene school de andere verdrong. Hînayâna, Mahâyâna, Tantrisme en de vele kleinere secten, waarin zij zich splitsten, leefden en werkten naast elkander, zij het dan ook, dat zij op